

Заҳириддин Муҳаммад Бобур
таваллудининг 510 йиллигига
бағишланади

АНДА ЖОНИМ МЕНИНГ

(Шеърлар, дoston ва драмадан парчалар).

«АНДИЖОН»
нашриёти,
1993 йил.

ТАҲРИР КЕНГАШИ:

О. Холдор
Т. Низом
Р. Раҳмон
Т. Содиқова
Қ. Кенжа
О. Абдурахмонов
И. Тўлак
Ф. Угмон

Муҳаррир: Мухторжон Худоёров.
Тузувчи: Усмонжон Шукуров.
Мусаввир: Ҳ. Худойбердиев.
Техник муҳаррир: С. Тоштанов.
Мусахҳиҳ: Ф. Ибайдуллаев.

Анда жоним менинг (Шеърлар, дoston ва драма-
дан парчалар) — А., «Андижон» нашриёти, 1993 йил.

Азиз китобхон! Қўлингиздаги мажмуа андижонлик адиб-
ларининг буюк юртдошимиз — шоир ва мутафаккир, атоқли
давлат арбоби ва шавкатли ҳарбий саркарда Заҳриддин Му-
ҳаммад Бобурга бағишланган асарлари асосида жамланди.
Ўйлаймизки, ҳамюрт адибларимизнинг улуғ боболарига ушбу
қалб эҳтироми Сизга манзур бўлади.

© «Андижон» нашриёти, 1993.

Буюк Бобурга эҳтиром

Буюк кишилар ўзи туғилган юртни, миллатини ўз меҳнати, бетақдор ижоди, жасорати билан дунёга тапшади. Халқи ва юртнинг фахрига айланади. Улар ўз номи билан бутун бир халқ, Ватани шарафини мангулик саҳифасига муҳрлайди. Жаҳон маданиятининг буюк намояндалари Шекспир, Тагор, Нозим Ҳикмат, Жомий, Шота Руставели, Маҳтумқули, Абай, Пушкин, Чингиз Айтматовлар ўз халқлари тимсолига айланганлиги аён.

Шукрлар бўлсинки, ўзбекда бундай юксак чўққилар оз эмас. Уларнинг бири Алишер Навоий бўлса, иккинчиси Заҳриддин Муҳаммад Бобурдир.

Улуғ бобомиз, буюк шоир ва мутафаккир, зукко олим ва давлат арбоби Заҳриддин Муҳаммад Бобур асрлар оша она юрти ва халқи бўйи-бастни бутун дунёга кўз-кўзлаб келмоқда. У зотнинг табаррук номларини жаҳон аҳли бутун Туркистонни, Афғонистонни, Ҳиндистонни, Мустақил Ўзбекистонни билгандек яхши билади.

Бобур заминнинг мазкур мамлакатлари, халқлари аро улуғвор дўстлик ва инсонийлик кўприklarини қурган заковатли меъмордир. Биз, андижонликлар ана шундай инсонга ҳамюрт, авлод бўлганлигимиз билан ҳақли равишда фахрланамиз.

Ун икки ёшлигида Андижон тахтига ўтирган Заҳриддин Муҳаммад ҳаётнинг мислсиз синовларини бошидан кечирди. У ғалаба нашъасини ҳам тотди,

мағлубият азобини ҳам чекди. Лекин Буюк зот феълитадаги бир хусусият биз учун жуда ибратлидир. У ҳам бўлса, Бобур ҳеч қачон эртанги кундан бутунлай умидсизлашмади, эзгулик йўлида курашдан толиқмади.

Бобурнинг кўп умри Афғонистонда, сўнгги ҳаёти Ҳиндистонда кечди. У қирқ етти ёшида вафот этди.

Бобур қаерда бўлмасин, она юртини, Андижонни бир лаҳза ҳам унутмади.

**Не ерда бўлсанг, эй гул,
андадур чун жони Бобурнинг,
Ғарибингга тараҳхум айлагилки,
Андижонийдур, — деб**

бежиз ёзмаган.

Биз буюк бобомиз билан печоғлик ғурурлансак, ҳиндлар ҳам бобурийлар сулоласи билан беҳад фахрланадилар.

Бобурнинг адабий ва илмий мероси ҳам ҳайратланарлидир. Бу мерос сон жиҳатдангина эмас, балки аввало, қамровининг кенглиги ва салмоғи жиҳатдан ҳам эътиборга моликдир.

Жаҳон ҳамон Бобур меросига катта қизиқиш билан мурожаат қилиб келмоқда. Бир умр жапгу жадалда ҳаёт кечирган, от устида осойишталик билмаган шоҳ, саркарда ва шоир истеъдодини ўзида мужассамлаштирган бу улуғ инсоннинг «Бобурнома»ни, дилбар ғазаллар, рубоийларни яратгани, имлога, музыкага, ҳарбий илмга оид гўзал асарлар ёзиши ва уларда ҳар бир воқеа-ҳодисага холис, мардона баҳо бериши юксак заковат намунасидир.

Ғазалиёт билимига бағишланган «Мухтасар», ўзбек алифбоси — «Хатти Бобурий», ўзбек ва ҳинд девонлари, давлатни бошқаришдаги фармонлари, соғинч ва армонга тўла шеърний мактублари, ҳарбий ишларга доҳил асарлари, опаси, опаси, опаси ва фарзандларига, яқинларига, улусга муносабатлари яна қанча-қанча тадқиқотчиларини кутиб турибди.

{ Бобурнинг ҳаёти, ижоди ҳали авлодларга кўп дурдоналар бериши табиий. У, энг аввало, буюк сўз санъаткори, мутафаккир шоир, кейин шоҳ ва саркарда эди.

Бобур ўзи ҳукмронлик қилган ўша мамлакатларга, халқларга қанчалик ҳиммат кўрсатган бўлса, ўз

номи ва ижоди билан она юрти ва халқига ҳам шу даражада хизмат қилган қобил ва комил инсондир.

Заҳриддин Муҳаммад Бобур юз йиллар; унинг йилларида бир содир бўладиган нодир ҳодисадир.

Шоирнинг она юртида унинг ҳаёти, ижодини тўла-роқ, чуқурроқ ўрганиш учун бир қатор ишлар қилинмоқда. Дастлаб Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлими ҳамда вилоят «Китобхон» жамияти ташаббуси билан «Бобур юрган йўллاردан» адабий йўналишини белгилашиб, унинг «Андижон — Ахси — Ленинobod — Андижон» ва «Андижон — Самарқанд — Тошкент — Паркент — Андижон» йўналишлари босиб ўтилди. Шунингдек, «Китобхон» жамиятида ташкил этилган Бобур жамғармаси вилоят жамғармасига айлантирилди. «Бобур юрган йўллاردан» халқаро илмий экспедицияси шоир қадами етган бир қанча хорижий мамлакатларни кезиб, хайрли ишларни амалга оширди. «Бобурнома»нинг 460 йиллиги халқаро миқёсда нишонланди. Адабий кечалар, бобурхонлик учрашувлари, тапловлар, беллашувлар ўтказилди. «Олтин водий»газетаси, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Тарғибот маркази вилоят бўлими ташаббуси билан Фарғона водийси бўйлаб этнографик фольклоршунослик экспедицияси тузилди.

Андижон аҳли боболарига ҳурмат рамзи бўлсин деб шаҳримизнинг шоҳ кўчасини унинг номи билан атади. Андижоннинг марказий майдони, дорилфунуни, маданият ва истироҳат боғи, вилоятдаги жамоа хўжаликларни, мактабларга Бобур номи берилди. Мутафаккир шоир номида олийгоҳларда, ўрта мактабларда стипендиялар, адабиёт ва санъат, қишлоқ хўжалиги ва саноатда мукофотлар таъсис этилди.

Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган санъат арбоби Олимжон Холдорнинг «Қарвон қўнғирогни» дostonида, Исмоил Тўлак Андижонийнинг «Сўнги кеча» драматик дostonида, Тўлан Низом, Турсуноӣ Содиқова, Фарид Усмои, Қамчибек Кенжа, Ҳалима Қорабоева, Усмоишон Шукуров, Замира Рўзиева, Қобил Мирзоларининг шоирга бағишланган шеърини туркумларида, унинг ғазалларига боғланган мухаммасларида, Заҳриддин Муҳиддинов ва Маишон Ҳамидовларнинг «Бобур» драмасида андижонлик муаллиф-

лар Бобур сиймосини гавдалантиришга баҳоли қудрат ҳаракат қилдилар. Тарих фанлари номзоди Сайфиддин ҳожи Жалиловнинг «Бобур ва Андижон» номли китоби, филология фанлари номзоди Фатҳиддин Исҳоқовнинг шоир ҳаёти ва ижодига доир изланишлари кўпчилиқда қизиқиш уйғотди.

Муҳтарам ўқувчилар, қўлингиздаги ушбу баёни Бобур Мирзо таваллудининг 510 йиллиги тўйига шоир авлодининг дил сўзлари, ҳурмат ва садоқати рамзи, деб қабул этгайсиз.

Машариф ЮСУПОВ,
вилоят ҳокимининг биринчи
муовини, Заҳриддин Муҳам-
мад Бобур юбилейини ўтказиш
вилоят комиссиясининг раиси.

Шеърлар, ғазаллар, мухаммаслар

Тўлан НИЗОМ

БОБУР ТУҒИЛГАН КҮН

Заҳриддин Муҳаммад Бобур туғилган кун...
Андижонда қор ёгади эртадан то кеч.
Андижонда қор бўралар тиним билмай ҳеч,
Андижонда мўрилардан дуд чиқар печ-печ,
Тўлан Низом, кел, дилдаги тугуиларни еч.

Заҳриддин Муҳаммад Бобур туғилган кун...
Андижонда шамол турар тонгдан токи шом.
Андижонда қора бўрон билмайди ором,
Андижонда қаҳратон қиш ачитар тамом,
Тўлан Низом, кўнгили гамми сўйлагил оқшом.

Заҳриддин Муҳаммад Бобур туғилган кун...
Андижонда қуёш чиқмас, ёнмас ой, юлдуз,
Андижонда осмон хира бир кеча-кундуз.
Андижонда дарахтлар муз, ариқларда муз...
Тўлан Низом, Андижонга келгайми Наврӯз?

Заҳриддин Муҳаммад Бобур туғилган кун...
Андижонда халойиқ зич, кўчалар гавжум.
Андижонда қор ўйини тўхтамас бир зум,
Андижонда мард болалар билсайди тўзим,
Тўлан Низом, юзларингда аччиқ табассум.

Заҳриддин Муҳаммад Бобур туғилган кун...
Андижонда туролмади, буюк қисмат бу.
Андижонда томир отган мангу кўчат бу,
Андижонда сира ўлмас шонли журъат бу.
Тўлан Низом, ёдга олгил, яхши фурсат бу.

БОБУР ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Қай кунни олдинг кўнгилини, улғайди шул замон дардим,
Айрилиқ гурзиен тегди, тирқираб сочилди гардим,
Яна келдим сен дебон, қабул айла, кел, эй мардим,
Хазон япроғи янглиғ гул юзунг ҳажрида сарғардим,
Кўруб раҳм айлагил, эй лоларух, бу чехраи зардим.

Бу садоқат кўчасида охир мендан қолсин деб из,
Чора нстаб чоғиб кетдим, югурдим ҳар томон ғиз-ғиз.
Рақибларга бўй бермадим, очмадим сир, чўкмадим тиз,
Сен, эй гул, қўймадинг саркашлигингни сарвдек ҳаргиз,
Оёғингга тушуб барги хазондек мунча ёлбордим.

Мақсадим шул, ҳаёт ичра оврулма, яна маҳкам қол,
Бирор камлик кўриб, сира мунғайма, эркин, ўктам қол,
Ҳусн аро ёлғиз ўзинг, ҳей тенги йўқ гўзал, кўркам қол,
Латофат гулшанида гул киби сен сабзу хуррам қол,
Мен арча даҳр боғидин хазон яфроғидек бордим.

Бир кўрай деб неча бордим бўрон, қор ҳамда ёмғурда,
Нафрат пла дер халойиқ, — сенки қолдингму озурда?
Олиб қаърига ғам, қайғу — қилди жисмимни

пажмурда,

Хазондек қон ёшим, сориг юзимдин эл танафурда,
Ба ҳар ранге, биҳамдиллоҳ, улусдин ўзни қутқардим.

Эмасмен ҳеч кима сирдош, биров ҳолимини билмайду,
Танам куймас олов ичра, қилич бирла чопилмайду,
Нишон бўлдум, менга қарши бало оғзи ёпилмайду,
Не тоълиду мангаким ахтари бахтим топилмайду,
Фалак авроқини ҳар печаким дафтардек ахтардим.

Фироқингда кишан қўлда, ошиқ киши саросарду,
Лекин ишқсиз ёруғ олам, билдимки, бир харобадур,
Тўлаи, кўрдинг, ушбу замон ўшал йиғлоқ

«Таиовар»ду,
Улуснинг таъну таърифи менга, Бобур, баробарду,
Бу оламда ўзимни чун ёмон-яхшидин ўткардим.

БОБУР ТАВАЛЛОСИ

Ишқ аро йўл қани, йўлдош қани?
Қўлламоққа қўл қани, қўлдош қани?

Дил лиммо-лим сир қани, сирдош қани?
Бирман деган бир қани, бирдош қани?

Қонга тўлдим, шеър қани, шеърдош қани?
Қайга борай, ер қани, ердош қани?

Хунхор қани, зўр қани, зўрдош қани?
Менки ўлдим, гўр қани, гўрдош қани?

Ишқи хорман, гул қани, гулдош қани?
Бошни ёрган ул қани, ул тош қани?

Хокисорман, қон қани, қондош қани?
Бир ўзимман, жон қани, жондош қани?

Қамчибек КЕНЖА

БОБУР ҲАҚИДА УЧ ШЕЪР

І. ШОҲ БОБУР ҲАСРАТИ

Танг шоҳликдан кечайин, деди,
Тор зар тожин ечайин, деди,
Яланг тупроқ кечайин, деди,
Ҳовучлаб сув ичайин, деди,
Тигдай ботди сипоҳлар оҳи:
— Шаънингизга ярашмас, шоҳим.

Еҳуд жангин бас қилсам, деди
Еҳуд юртга от сурсам, деди,
Майли, гарчанд енгилсам, деди,
Тупроқ билан тенг бўлсам, деди,
Тигдай ботди сипоҳлар оҳи:
— Шаънингизга ярашмас, шоҳим.

Андижоним имоним, деди,
Аввал-охир маконим, деди,
Бир кўрмаклик армоним, деди,
Олсалар ҳам минг жоним, деди,
Тигдай ботди сипоҳлар оҳи:
— Шаънингизга ярашмас, шоҳим.

Туғилганди шоҳдан шоҳ бўлиб,
Қон тўкмасдан, бегуноҳ бўлиб,
Тождан кечиб ва дилхоҳ бўлиб,
Яшолмасди ҳур, фараҳ бўлиб,
Енгилишга ҳаққи йўқ эди
Ва ўлишга ҳаққи йўқ эди.

II. НЕГА ҚАЙТАРМАДИНГ?

Сўнг бор сенга тушиб Бобурнинг изи,
Номозин ўқиди қалтираб тизи.
Ахир қаро эмас, оқ эди юзи,
Нега қайтармадинг, эй Боғишамол?

Ортига қайрилиб хўрспиганмиди,
Отин ёлин силаб ўй сурганмиди?
Ё у дил амрига бўйсунганмиди,
Нега қайтармадинг, эй Боғишамол?

Қалбидан отилиб чиққанда нпдо,
Тоғу тош бергаиди унга акс-садо,
Анджонга айтган чоғи алвидо,
Нега қайтармадинг, эй Боғишамол?

Ўсмир шоҳ юртидан бўлганда қувғин,
Қушлар чирқираган, майсалар сўлғин,
Замин титраб, осмон йиғлаган юм-юм,
Нега қайтармадинг, эй Боғишамол?

Шунчалар кўпмиди унинг гуноҳи,
Оғая оллога етмади оҳи,
Тулпор, қалам бўлди дўсту паноҳи,
Нега қайтармадинг, эй Боғишамол?

От жилонин маҳкам тутмадинг нега,
Тилга кириб фарёд этмадинг нега,
Ғофил бандаларни туртмадинг нега,
Нега қайтармадинг, эй Боғишамол?

Шоир пешин ўпган қутлуғ адирлар,
Шоирсиз юрт-элни ким ҳам қадрлар,
Шоирин қувганни билмам на дерлар,
Нега қайтармадинг, эй Боғишамол?

III. БОБУР ҲАЙКАЛИ ҚОШИДА

Ҳузурнигга келдим, эй улуғ устоз,
Азиз сиймонингни этгали тавоф.
Хайрият, ёнимда кўрнимас бугун
Ёзгувчи — қилмишим гуноҳми, савоб?

Бизга маёқ бўлди шеър, ҳикмат эмас,
Фақат олға, деган сеҳрли даъват.
Босган изимизни қириб-қиртишлаб,
Кўз юмиб, қайгадир талпиндик фақат.

Шеърингни бегона имлода ўқиб,
Қалби яро бўлди не-не шоиринг.
Сеп-чи, туравердинг сирли термулиб
Бундай балоларни кўп деб маҳваринг.

Қанча узоқлашган сари замон, вақт,
Юракларга яқин бўлган шоир-ей.
Қуёш ҳам ёрита олмас дилларга
Ҳар ғазали чақин бўлган шоирей.

Доно ҳам, сўқир ҳам кўрмоқда бугун
Сўзлар қатндаги чеҳрангни равшан.
Шеъринятнинг буюк эзгулигига
Замон шоҳлари ҳам бермоқдадир тан.

Қайдан эсаётган бўлса ҳам майли,
Кул босган чўғларни пуфлаб ўтди ел.
Боболар юзига боқмоқда дадил
Қарахликдан фориг ўзбек деган Эл.

БОБУР НИДОСИ

Эй боди сабо, айла Хуросонға гузар'
Бир фасл Андижонға ташлаб кел назар,
Авлоду ҳабиблар сўрсалар агар
Дегилки, Бобурга даркор эмас зар,
У қилмас давлату шоҳликни ҳавас,
Уни хушлуғ билла эсласангиз, бас!

Юз меҳнату андуҳ ила ёр ўлдум,
Бир кўкка етди бош, бир хоксор ўлдум,
Юрт гардин ўнмакка интизор ўлдум,
Анда жон топмакка зору зор ўлдум,
Фироқ довоилари тўсди йўлимни,
Ранж тоғлари эзди ўксук кўнглимни.

Бу олам аро ажаб аламлар кўрдим,
Ўз туққан юртимдан ситамлар кўрдим,
Ўздан ёғий, четдан ҳамдамлар кўрдим,
Афғону ҳиндудан карамлар кўрдим,
Тақдир шул экан, деб тап бердим, нетай?
Аччиқ қисматларга гал бердим, нетай?

Бевосита ҳолим десам ўзунгга,
Кўрундум гоҳида ғалат кўзунгга,
Айтай гишларим бугун юзунгга,
Эйвоҳ, таъна тошини замлаб сўзунгга,
Шоҳсан деб бошимга урдинг, дўндурдинг,
Ўлган бу жонимни кўп бор ўлдурдинг.

Аҳбоблар, сўзимга қулоқ тутингиз,
Ҳасадчи қутқусин сиз унутингиз,
Боболар руҳи бўлса, узр ўтингиз,
Ҳижрон ўти ҳамон ўртар, дўстларим,
Тортган азобларим етар, дўстларим.

1) Ҳар банднинг биринчи мисраси Бобур қаламига мансуб.

Сиз дағи эсон бўлгайсиз, ишшооллоҳ,
Мени ўз деб билгайсиз, ишшооллоҳ,
Гоҳ-гоҳ ёд этиб тургайсиз, ишшооллоҳ,
Ёдлаб аҳволотим сўргайсиз, ишшооллоҳ,
Шоҳу гариб дилим шуни тилайдур,
Хотири юртдошлигим шуни тилайдур.

Фозил ЭМИН

УЙҒОНДИМ

Бугун ажиб қувноқ уйғондим:
Қўнглим—тоғу, ҳисларим—чамаи.
Истиқлолнинг завқида ёндим,
Шодлик Семурғида учаман.
Оғушимда шинам қишлоқлар,
Неъматлари — шифобахш боғлар...

Тамом! Чиқдинг ёруғ дунёга,
Бошинг кўтар, мунис Она-Ер!
Алмашмасман минг бир маъвога,
Даҳлсизсан, гуллаб яшнайвер.
Энди доим шаффоф тонг отар,
Қувонч шаббодаси уйғотар.

Сайд этилган бир каклик мисол,
Тутқун эдинг «олтин қафасда»...
Таигрим берди сенга истиқлол,
Қапотларинг тиклангай аста...
Завол топсин сотқин сайёдлар,
Отасини танимас зотлар...

Истибоднинг дастидан ночор,
Не-не зотлар хорижга кетди...
Губорингга лаб қўймоққа зор,
Мирзо Бобур Ҳиндуда ўтди...
Марҳумларнинг руҳи шод энди,
Мушкулларинг чин кушод энди.

Матонатли жонсарак халқинг
Тўрт фасл ҳам тишим билмади...
Тунларингда тўлпи ой балқиб,
Кундузингда қуёш жилмайди.
Мурувватнинг нур чироғисан,
Садоқатли эл ардоғисан.

Ризқ бергувчи камаринг улуг,
Жонзотки бор сени Опам — дер.
Ҳимматингга, шаънингга қуллуқ,
Илҳомимга ўзинг қанот бер.
Садоқатим сочиб учайин,
«Туман»ларни очиб учайин...

Ю Р Т И М

Сенга сиғинаман, муқаддас юртим,
Эй, опам зарраси қўшилган тупроқ!
Пешонам силадинг, камолга етдим,
Берган тузларингни унутмам мутлоқ.

Бобур ҳам чўмилган сой, соҳилларинг,
Шайдоёи — дил қилиб, меҳрим уйғотган.
Шабоданг эркалаб тол кокилларни,
Маъсум юрагимда илҳом қўзғотган...

Ҳиммат нималигин кўрсатди менга,
Шоҳлари эгилган олма, шафтолинг...
Меҳнат-матонатни ўргатди элга,
Бошда дон кўтарган, тиимас чумолинг..

Садоқат нелигин англатди илк бор,
Сенга жонни фидо қилган одамлар...
Адолат йўлларин кўрсатди ошкор,
Элимнинг жонидан ўтган аламлар...

Сени шарафлайман, даҳлсиз юртим,
Эй, ризқу рўзимни бергувчи тупроқ!
Иймону жонимни шаънингга тутгум,
Меҳринг оғушидан қилмагин узоқ!

Исмоил ТУЛАК

СОҒИНЧ

(Бобур руҳиятига айрим чизгилар)

1.

Чақмоқдек чақнаган исмсиз туйғу,
Бола ҳисларимга солмоқда сурон.
Бобом етолмаган бир армонсимон
Олис уфқларга чорламоқда у.

Этмоқ орзум эди туркии якқалам,
Алишер чорларди шеърй майдонга.
Лек бобом кўзи-ла боқсам жаҳонга,
Фақат шоир бўлмоқ экан жуда кам.

Салтанатнинг икки қутби — зулму эрк,
Эзгуликнинг қутби — тиг ила қалам;
Жисму руҳиятим тортар икки ён.

Мисли бўронларга кўкрак очган Барг,
Улар ўртасида турибман маҳкам,
Кўксимда минг йиллик навқирон Армон...

2.

Пўртана домига тушган кемаман,
Қаршимда қоянинг совуқ нигоҳи.
Қандай бу диёрни ташлаб кетаман,
Кўз олдимда турса отам арвоҳи.

Не савдодир ахир бошимга булар,
Жигарим хиёнат йўлини кўзлар.
Бир пайт ошуфтаҳол боққан юлдузлар
Ёғий бўлиб энди ҳолимдан кулар.

Она оғушини қўмсайман: майин —
Бағрига бош қўйсам гўдакдек ювош,
Тожу тахт қайғусини упутиб деди.

Пойингда турибман ғариб, девола,
Мисли киприкдаги омонат кўзёш;
Оғушинига олгин, Андижон — оиш.

3.

Тож эмас — бошимда турган оғир тош.
Тахт эмас — жисмимга ясалган қафас.
Аммо юрагимда ўзга бир оташ:
Гўзал ашъорлар деб оламан нафас.

Рухин толиқтирар қиргин-баротлар;
Шамолдек тентидим тонмасдан қўним.
Садоқатли дўсту ёр бўлди отлар,
Улар сағрисида туғилди Қушим.

Қувонтирди на тахт, на ишқ, на шароб,
На илкимга кирган шаҳру сийму зар.
Юртдош кўзидаги мунгли Изтироб,
Қўнглим ашорини бешафқат эзар.

Ҳинд сори юзландим, лекин қалб ҳамон
Бобирдек талпинар Андижон томон.

4.

Дастин кўтарганча бобон калон —
Темур оқсаб ўтди оқсоқ замондан.
Қиличин суқмади қинига бир ош,
Ушн баланд тутди ҳатто Виждондан.

Каттакон орзу-ла яшаб ўтди бир;
Яхлит қилмоқ эди фикри жаҳонши.
Аммо атадилар ушн жаҳонгир,
Бешафқат оқизди дейишиб қонни.

Ўзи билан кетди ул сирли мақсад.
Устози пойига бош қўйган замон,
Ўргимчак уядек юртин босди сад...

Ҳар он жанг олдидан бир плик нафас
Қалбимга урилар; — Яшамоқ, ўғлон,
Қиллич кўтармоқдан иборат эмас...

5.

Бугун тушларимга кирмиш Андижон,
Чорлармиш опамдек чиқиб роҳимга.
Ёлғиз сеп етурсан, дея, оҳимга,
Инглармиш қўл чўзиб баримга нолон.

Ичккан мииорлар чўкканмиш аста
Отамнинг Ахсида мунгайган қабри.
Қўзғолганмиш битиб тоқати — сабри
Андижон сабоси куйлармиш хаста...

Мени олиб келмиш бошимдаги тож
Ва қонимда жўшган наслий бир сурон;
Ортга қайтмоқликка йўқ энди илож.

Қайларга отмасин қисмат бўрони,
Бағрингга қайтурмеи юртим — онажон,
Ушалган оннда элим армони...

6.

Менга қоронгудир бу ёруғ жаҳон,
Тордир барчаларга кенг бўлган очун,
Қўкракка иштилган чақалоқсимон
Қадрдон исингин қўмсаймаи дилхун.

Сийму зар олдида тиз чўкиб Виждон,
Дўстлик мансабларга сотилди охир.
Энди бу юртларда яшамоқ, инон,
Кирпини тескари ютмоқдан оғир.

Бош олиб кетмоққа не иложим бор,
Тургун қолмоққа-чи бардош йўқ сира.
Қартайган чоғда ҳам яшар умидвор,
Қалбим қатидаги ёлғиз хотира:

Шоҳ бўлиб бағрингдан қувилдим гирён,
Юртим, шоир бўлиб қайтгум бегумон.

7.

Маҳзун хотира-ла яшардим ул кун,
 Чоғир гаштидин-да воз кечгандим, воз.
 Соғинч дарди қалбни эзар эди боз
 Ва қўнгил торимга урарди похун.

Хатти Бобурийда ашғор битгандим,
 Ажиб бир сеҳри-ла олардим пафас.
 Хушxabар айтдилар (кўпдан кутгандим):
 «Андижондан савдо карвони...» «Шу бас!»

«Сўрар: келтирмаса гар малолига,
 Шоҳ қабул қилсалар, келтирганмиз бож...»
 «Оҳ, нелар деурсан, истиқболига —
 Ўзим чиқадурмен бетахту бетож.

Бедаво дардимга шифодир, билсанг,
 Юртдош ширдоғида келган зарра чанг...»

8.

Ҳисор тоғларида ғариб, потавон —
 Кезурдим, ўчганди умид чироғи.
 Мулкдан айру шоҳман, ҳатто бурда нон —
 Топмоқ имкони йўқ. Чор атроф ёғий.

Танграм, қайга отдинг қисмат тошимни?
 Бошимга солурсан яна не савдо?
 Олғил, керак эмас, олғил тожимни,
 Яшашга розимен мисли бир гадо.

Қорлар саҳросида кезурман мубҳам,
 Наки шоҳлигимдин, ўзликдин топиб.
 Иссиқ бир оғушни қумсаймен мен ҳам
 Қалбим очсам, дейман содиқ дўст топиб.

Шундай хилқат борми ёруғ дунёда?
 Бор эса, излайин кезиб пиёда!

9.

Самарқанд босқиндин ётар чалажон
 Отқин-сотқинлардан юрт ҳуркак оху.
 Унинг ярасига керакдир дармон,
 Фитнаю шаробдин тузалмайди у.

Қўчмаччи улуснинг ваҳший овози,
 Гури Мир саҳнида берар акс-садо.
 Мисоли ўлжага ташланган този,
 Илкимга киргани айлайди адо...

Бу юрт — авлодларнинг қутлуг Имони.
 Ҳеч қачон топталган имон-ла инсон
 Боқолмас оламга мағрур ва сармаст.

Ки кимда жушаркан темурий қони,
 Гина — қудуратни отсину бир ён,
 Ёғийга ташлансин шер қаби чаптаст...

10.

Илкимга киргани Самарқанд охир.
 Салтанат сеҳри-ла маст эдим ул кеч.
 Черик, қўйиб берсанг, мушукдин олғир,
 Элни таламоқдин тийилмасди ҳеч.

Илк фармошим: Аҳли Самарқандга — пөн!
 Олғирларга эса бешафқат жазо!
 Бундин улус бўлса беҳад шодумон,
 Нокас беклар эди чексиз поризо.

Фитна ўқларини отганча зиндин,
 Сотқинлик йўлига ўтганди улар.
 Аммо бўшамасди қўли таъзимдин,
 Қалбин кемирса-да ваҳший ғулулар.

Икки ўт саҳнида қолган эдим мен,
 Жангданмас, фитнадин толган эдим мен.

11.

Эвоҳким, илкимдин Самарқанд кетди,
Бобо юртнинг беркдир чўнг дарвозаси.

Омад қуши шул қуи бизни тарк этди;
Дилни эзар элнинг мушг, овозаси.

Минорлар туғига санчилган юлдуз —
Қамалдаги маҳбуб кўз ёшларидир.
На кўз ёши, балки қотиб қолган кўз —
Қаъридин отилган бардошларидир...

Хери тупроғидан изладим паноҳ,
Алишер чорбоғи бўлди масканим...
Не кўз-ла кўрайки, шаҳзодалар, оҳ,
Бир-бирига экан ғанимдин ғаним...

«Ҳайт» дедиму кетдим мулки афғонга,
Ота юртдин олис бийдек ёбонга.

12.

Қиличлар жаранги тиндилар бу шом,
Самарқанд гўдакдек олмоқда нафас.
Ложувард гумбазлар тўнкарилган жом;
Қутлуғ издихомдини сўнг шаҳар сармаст,

Шеър битгинг келади бундай кечада.
Ҳидлагинг келади маҳбуба зулфин.
Очиб ташласа-ю шароб дил қулфин,
Черикдек тентираб юрсанг кўчада...

Улуғбек кўксидан отилган армон —
Юлдузлар боқингда солланиб турса,
Илми кинотдин сўйласа достон.

Она Афросиёб қаддини ростлаб,
Олис тарихларни бир четга сурса,
Пешонангга босса астагина лаб...

Фарид УСМОН

СОҒИНЧ

Бир лаҳза узоқларга олиб кетди хаёллар,
Бобурни баногоҳ,
Бир лаҳза тушиб хотирга Боғишамоллар,
Бобур деди: э-воҳ.

Уртанди у куйган юрак ишқиди Ватаннинг —
олис у чаманнинг,
Не бахти қаролик бу дебон берди саволлар —
Ўзни деди гумроҳ.

Ногоҳ яна анҳорларни ёдландию юртнинг
такрор юкинди,
Олма, ўригу, мирза терак, ҳам қора толлар...
хўп эди сершоҳ...

Эркин болалик дамларида мисоли жайрон,
чопарди ҳар ён,
Ўйнаб яна ўйнаб юрибон топиб камоллар,
энди эса ул шоҳ.

Юрт ишқи, Фарид, англа, бу дунёда буюк ишқ,
озода, суюк ишқ.
Бир лаҳза тушиб хотирга Боғишамоллар,
Бобур деди: э-воҳ.

НЕ БЎЛДИ?

Ул бог пла бўстон қани, эй ёр, не бўлди?
Ул гул тўла ошён қани, эй ёр, не бўлди?
Ул давр ила даврон қани, эй ёр, не бўлди?
Ул аҳд ила паймон қани, эй ёр, не бўлди?
Ул лутф ила эҳсон қани, эй ёр, не бўлди?

Фикрим сенинг ёдинг эди ҳам эртаю, ҳам кеч,
Кеч деманинг дилдаги орзу нимадир, кеч,
Сира ҳайрои қолдирмаю, мушкулни ўзинг еч,
Кеттим мени ҳайрон эшигингдан, деманинг ҳеч
Ул телбаи ҳайрон қани, эй ёр, не бўлди?

Лутф айламадинг — зарра вафо кўзламадинг, оҳ,
Ўзим дедим, аммо мени ҳеч ўзламадинг, оҳ,
Аччиқ эса-да сўз деманинг — «тузламадинг», оҳ,
Жонимга даво сўзинг эди, сўзламадинг, оҳ,
Жон дардига дармон қани, эй ёр, не бўлди?

Билмам, ажаб, не вафосизлик йўлини тутдинг,
Ҳижрон йўлида ҳар кун сарсон югуртдинг,
Шайдоин Фаридингни жазолашга буюртдинг,
Мундоқму эди аҳди Бобурини унутдинг,
Ул аҳд ила паймон қани, эй ёр, не бўлди?

ЖАМОЛИНГ ВАСФИ

Кўнгил боғлаб сенга мен, бу кўнгил фармонин
айтгаймен,
Кезиб дарёю сой соҳилларин — водийдан ўтгаймен,
Сабо янглиғ ўзимни ҳар чамаи сарига элтгаймен,
Жамолинг васфини, эй ой, неча элдин эшитгаймен,
Не кун бўлгай висолинга мени дил хаста етгаймен.

Қиё боқмайсан-а, ерга боқиб турганча тургайсен,
Дилнингга нени сен сўзлайсану, нени буюргайсен,
Юзинг гарчи очиқ бир юз, кўришсак юзни бургайсен,
Тараҳхум юзидан юзуингни кўрмоққа буюргайсен,
Ҳуш улким оразингни кўрмамен, сўзинг эшитгаймен.

Тилардим ҳар нафас сендан дебон ўзингга ҳамдам
қил,
Кўнгил дардига ширин сўзларингдан яхши малҳам
қил,
Тараҳхум қилмадинг, кел; кўй, ўзингни энди ўктам
қил,
Итнингдурман сочинг запжирини бўйнимга маҳкам қил,
Ки водийи фироқинг ичра кўрқарманки йитгаймен.

Енингда бир рақиб ёки бирор ошно била ўтсанг,
Ва ё нодон ва ё бир оқилу доно била ўтсанг,
Келишган қомати ҳам ҳусни чин зебо била ўтсанг,
Тараҳхум қилмасанг ё боқмай истиғно била ўтсанг,
Тазарруъ қилгамен ё йиғлагаймен ўзга нетгаймен.

Ҳаётда қовриларкан доимо ҳар кимса ёғига,
Фарид бардош бериб ўтмакдаман ўтли фироғига,
Мени рост, олмаса ул яхши келдинг деб қучоғига,
Муяссар бўлмаса бошимни қўймоқлик оёғига,
Бошимни олиб, эй Бобур, оёқ етганча кетгаймен.

Усмонжон ШУКУРОВ

ҲУМОЮН МИРЗО, ОНА ВА ОЛМОС
ҲАҚИДА РИВОЯТ

Ҳазонрезги кунлар. Ҳориган шаҳар.
Сукут лашкарлари ҳукмрон. Юрт жим.
Фурсат юрагининг зарбларини тинглаб,
Ана, аргумоқда келар аллаким.

«Нечун бунча юпун бу улуғ улус?
Қалбин зирқпратар қандай эҳтиёж?
Далалари маънос, боғлари маънос,
Четаклари рангпар, иқболи ҳам кож».

Эзар суворийни сўнгги йўқ хаёл,
Эзар кечагина тинган қонли жанг.
«Бу юрт маҳобатли, бу — соҳибжамол,
Аммо нафас олар не учун аранг?!»

Эшпкларда қулф, кўчалар бўм-бўш.
Ётар чеккаларда қиллич синиги.
Шу кез сукунати синдириб чил-чил,
Чиқар бир ҳовлидан аламнок йиғи.

Тўхтар суворий. Сўнг мулозимлар ҳам.
Бурарлар от бошини ўшал ёққа шарт.
...Ҳовлида бир гўзал, уч-тўрт муттаҳам,
Ўспирин ва она — кинригида гард.

Она сочларини юлиб ёлворар;
— Қизимга тегмангиз! — дея чўкар тиз.
Ўспирин уларга шердай ташланар;
— Сингимни қолдиринг, унга тегмангиз!

Сухсурдаи вужудни судрашар шитоб,
Уч-тўртта оч нигоҳ кўзга тўлиб қон.
Ингранар, юлқинар гўзал моҳтоб;
— Оҳ, қандай кулларга қолдик, онажон?!

Суворий тоқати тоқ бўлар гоят,
— Бас қилинг! — буюрар, — бўшатинг қизин!
Разилсиз шоҳ номин сотган.
Ниҳоят —
Қон билан ювасиз қилмишингизин!

Бағринида қолсин қизингиз, она
— Мард, ботир экансан, омон бўл, ўғлон!
О, она шодлиги минли пўртана,
Кўксини ёргудай кўтарар туғён.

— Уғлим, — нидо қилар она бесабр,
Суворий жиларкан, тўхтатиб уни, —
Кўп азоб чекдик биз, кўп кўрдик жабр,
Бу бошга неча бор тушди ит куни.

(Инсон не асраса, ардоқласа не.
«Яхши кунинга» деб ният қилади.
Лек ҳаёт уммонинчра минг савдо
Борлигин азалдан яхши билади.

...Боболардан мерос — пўлат қутида —
Нур тушса, чарақлаб тош ётар, ана.
Тенгсиз, буюк ҳиммат оқибатида
Қалбин тўлиб-тошиб тўкади она):

Шукр, сизин бизга етказди худо,
Йўқса, бу кўрганним бўлар эди оз.
Мардлик ўлчанмагай зар билан, аммо
Олинг, шодлигимини учқунин — олмос.

Бу билан бир халқни бейитиш мумкин.
Қизим омон қолди. Бу эса бир тош.
...Шаҳзода лол эди.
Уфққа секин —
Қизара-қизара ботарди куёш.

...Тарихнинг ярадор қалбини тинглаб,
Уқдим бир ҳақиқат, нурдай софдир у:
Яхшилик ўлмагай, қуёш безавол,
Адолат ғолибдир ҳаётда мангу!

БОБУРНИНГ ТУГИЛГАН ЖОИИ

Баҳор сабосига кўксимни очдим,
Руҳимда яшнади гул очиб Баҳор.
Эй Сабо, минг йиллар йўлчиси Сабо,
Сенда минг йилларининг садо-саби бор.
Сенда аждодларнинг дардли нафаси,
Минг йиллар тўзонини сенда чағги бор.
Минг йиллар қуёшни олтин зарраси,
Минг йиллар баҳорини сенда рағги бор.
Сенда ҳақиқат бор,
Сенда дард, шифо.
Сахарлаб мен сенга кўксимни очдим.
Сен бугун келтирган мусаффо ҳаво —
Дарёсин сипириб-сипириб ичдим.
Сенинг қўлларинингми эшигим қоққан?
Остонамда турган мўътабар зот ким?
Бобур-ку, отини ҳовлимга боғлаб,
Осуда кечамни кузатмоқда жим...
О, бобо, биламан, руҳинг безовта,
Нобакорлар сенга ўқталганди тош.
Улар кулдай тўзиб, чағга қорилди
Тирик нафасингга беролмай бардош...
...Бобо, ташрифингга мен-ку тайёрман,
Юз йиллар жонимга жонинг пайванддир.
Тугилган жойинингни талашиб аммо
Баъзилар фолбиллик қилиш-ла банддир.
Майда ташвишларнинг қўлмағи аро
Энг муҳим дардларни унутдик чоғи.
Лекин дунё билар: сенинг онангдир
Шу бемор, меҳнаткаш ўзбек тупроғи!
Минг бир томбирингда то ҳануз қондай
Гувиллаб, жўш уриб оқар Анжонсой.
...Бобо, дунё билар:
Ҳар бир ўзбекининг
Покиза қалбидир сен тугилган жой!

БОБУР ҒАЗАЛИГА МУҲАММАСЛАР

Ҳусн эли ишқ аҳлига дерлар вафо кўрсатмағай,
Ғар вафоси бўлмаса, нечун жафо кўрсатмағай,
Қўрқаман ҳаргиз яна буцай жазо кўрсатмағай,
Шоми ҳижронин менга ул бевафо кўрсатмағай,
Ҳажр шоми асру муҳликдир, худо кўрсатмағай,

Кўз тутиб шому саҳар йўлида тўрт бўлди кўзим,
Тоқатим тоқ бўлди-ю, ҳеч топмади сабрим тўзим.
Тунларим ойсиз, неча учди чароғон юлдузим,
Ул қаро кўз ҳажрида тундек қарорди кундузим,
Ёраб, андоқ қуши ул кўзи қаро кўрсатмағай.

Лайливаш сезмас, ажаб, анга меҳрпарварлигим,
Босди ишқ саҳросини дарё бўлиб селдай йиғим.
Ортди бепарволигин кўриб зору ҳайронлигим,
Ишқ истар бўлса Мажнун, айлағай пайравлигим,
Йўлни не билсин киши то раҳнамо кўрсатмағай.

Ҳеч биров мендек умид манам -- --
Кўзларин орзусида бежиз кўзим минг ўчўрмағай.
Бесабаб бошдип ҳушим, уйқу кўзимдан қочмағай,
Очмағай кўзини то сўкмакка оғзин очмағай,
Юзини кўрсатмағай то юз жафо кўрсатмағай.

Кечадек кўнглим, хабар йўқ порлаган дил моҳидин,
Қутқарур Усмонин ким ёлғиз жудолик чоҳидин,
Ҳар киши яхши-ёмонликин кутар ҳамроҳидин,
Учқудекдур жон қуши ҳижронда Бобур оҳидин,
Кел пари, таъжил ила жоним ҳаво кўрсатмағай.

Кўзимда ўл кўзи хуморим қани?
Муборак поми жон туморим қани?
Чаманларда баҳор, баҳорим қани?
Қади шохи гулдек нигорим қани?
Лаби ғунчадек гулузорим қани?

Не қуилар ўтмади сабр-бардош била,
Кечирдим ғуссани қўнғлу бош била.
Менинг не ишим энди қуёш била,
Не тонг, юз нигор ўлса, қон ёш била,
Ки ул юзи гул, ёш нигорим қани?

Қани ул суҳбати гул, сўзлари дур,
Озод ўй, бағри дарё-ю хаёл ҳур,
Қоронғи дилни равшан айлаган нур,
Қаро кечаларда кўзим ёритур,
Ушал шамъи шабҳои торим қани?

Қудоям қотди билмай бу аҳвол сирини,
Юлдузлар ҳам сўнди, воҳ, бирини-бирини,
Ярим кечалар келур эрди бурун,
Бу туш келмади, оҳ, ёрим қани?

Бу кеча бошимга ёғди ҳажри қор,
Билмадим, қанча диллим бардоши бор.
Менга ул ой ишқи тенгсиз ифтихор,
Деманг, тарки ишқини қил ихтиёр,
Бу ишда менинг ихтиёрим қани?

Одил АБДУРАҲМОН

БОБУР МИРЗО

Боғишамол тепасида моҳ
Ўз хуснини айларкан хира,
Бобур Мирзо қалбида бир оҳ:
— Андижонга тўймадим сира.

Шабнам тортиб йиғлади боғлар,
Бошини эгди бу кеча очун.
Маҳзун армон юракни доғлар,
Юри диванга кичиллар дилхун.

Улуғ шоир кетиб боради,
Андижонни қалбида олиб.
Қанча аср ўтиб боради,
Шоир куйлар ҳали ҳам ёниб.

* * *

Рухларимни қўзғаманг, қўйинг,
Жонингизда, майлига, сўйинг.

Соғинчингиз бўлсин йироқда,
Ётиб қолдим ўзга тупроқда.

Андижондан қувилган Бобур
Андижонда суйилган Бобур.

Ерингизга қўшмангиз ҳоким,
Рухим қолсин қабримга ҳоким.

БОБУРНИНГ АНДИЖОНДАН ЧИҚИШИ

Андижон Адабиёт музейида шундай
суврат бор.

ВИДО деб титради туш таъбирларн,
Аламдан тулпорлар тушов уздилар.
Майсаси янчилик юрт адирларин,
Қучоғи қопталаш гуллар тўздилар.
Андижон осмони бу дам қорадур,
Тақдирини қарғаб Бобур борадур.

Еллар вазмин елиб кузатиб борди,
Ғамгин сайёҳларга омонлик тилаб.
Исмни бир лаҳза унутди Водий,
Видо қоплаб турган кўзларга қараб.
Бунда осмон йиғлар, бунда йиғлар нур,
Дили йиғлаб борар Ҳазрати Бобур.

Кушунмас овозга ўраб додини,
Йўлларнинг минг қарра орти қийноғи,
Тинглаб ингоҳларнинг жим фарёдини.
Рутубатли юрак пора-порадур,
Тақдирини қарғаб Бобур борадур.

Тақдир деганининг ўзи ҳам кўйди,
Бу ўтли аламга боқиб дафъатан.
Жон риштаси надир — шарҳини туйди,
Мунгли қорачиқда кетганда Ватан.
Андижон бағри хун, ночор опадур,
Унинг шоир ўғли кетиб борадур.

**БОБУРНИНГ «ТОПМАДИМ»
ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС**

Одамдин ўзга одама ағёр топмадим,
Оламдин ўзга ғам тўла бир ғор топмадим.
Жопондин ўзга шаккари гуфтор топмадим,
Жонимдин ўзга ёру вафодор топмадим,
Кўнглимдин ўзга маҳрами асрор топмадим.

Ўзимдин ўзга бағрихуну хор кўрмадим,
Меҳру садоқатга дили зор кўрмадим.
Дунёда вафо бормиди, эниҳор кўрмадим,
Жонимдин ўзга жонин дилафкор кўрмадим,
Кўнглим киби кўнгилни гирифтор топмадим.

Очгач юзини, сўнди қуёш, ой ила Зухро,
Айтгач сўзини, тиғди тамом булбулиғўё,
Умрим тунига ёқди чароғини маҳлиқо,
Усрук кўзига токи кўнгул бўлди мубтало,
Ҳаргиз бу телбани яна ҳушёр топмадим.

Қалбим уйида нола қилур ошиғи булбул,
Шайдолигим ёрга баён этмоғи мушкул,
Ҳолимни сўраб келмади у, ўтди ойу йил,
Боре борай эшигига бу навбат, эй кўнгул,
Нечаки бориб эшигига бор топмадим.

Мирзо қидириб кезди, ватан — диёрсизки мен,
Гирёна бўлиб ҳар кўчада орсизки мен,
Дунёда қолиб кўзлари хуморсизки мен,
Бобур ўзингни ўргатакўр ёрсизки мен,
Излаб жаҳонни мунча қилиб ёр топмадим.

БОБУР ФИҒОНИ

Қисматинг зардоби бунчалар тахир,
Айрилиқ қандайин жазо ва қаҳр?
Чархи фалак сени кўп кўрди менга,
Сен мени тушунгин, Мовароуннаҳр.
Сендан айрилдим у оғулар ютдим,
Мени шоҳ десалар, ишонма, юртим!

Кўзимнинг ёшлари кўлмасмиди, оҳ!
Мен кетган йўл — «борса келмас»миди, оҳ!
Узга юртда ҳоқоп саналгушимча,
Сенда гадо бўлсам бўлмасмиди, оҳ!
Сендан айрилдим у оғулар ютдим,
Мени шоҳ десалар, ишонма, юртим!

Гарчи лашкарларим енгилмас, толмас,
Гарчи ҳинд элидан кўнглим ҳеч қолмас,
Аммо дунёни лол этган Кўҳинур
Сизқим тупроғингга тенг бўла олмас.
Сендан айрилдим у оғулар ютдим,
Мени шоҳ десалар, ишонма, юртим.

Қалбимдан фироғнинг дарди кетмади,
Оҳим кўкка етди, сенга етмади.
Тупроғингни ўяиб, эй Андижоним,
Бағрингда ўлмоқ ҳам насиб этмади.
Сендан айрилдим у оғулар ютдим,
Мени шоҳ десалар, ишонма, юртим.

Олимжон ХОЛДОР

КАРВОН ҚҰНҒИРОҒИ

Дўстон

I

Ахсикент осуда, кўчалар жим-жит,
Гуллар баҳра олур тонг нафасидан.
Хўроз қичқиради, юлдузлар «милт-милт»,
Миноралар титрар озон сасидан.
Пастда симоб янглиғ оқар Сирдарё,
Қалъанинг пойига уриб бошини.
Наздимда шу ердан иборат дунё,
Айтолмайман фақат унинг ёшини...
Шақилдоқ қўлида, жарчи саҳарлаб,
«Ғафлат» уйқусидан уйғотар юртин.
Шабнам гул баргига босар экан лаб,
Ёруғлик оламга оппоқ ранг суртди.
Тандирга ўт қалар поивой шу маҳал,
Узлатга кетади сўнги юлдузлар.
Қўшни боғда булбул ўқийди газал,
Кўча сулуришар келинлар, қизлар.
Машъала ҳам ўчар, соқчи алмашар,
«Хирқираб» очилар ҳорғин дарвоза.
Чопар «арки аъло» томонга шошар,
Шаҳарин лаҳзада тутар овоза:
«Одамлар, одамлар, боғда битган бодомлар,
Бугун Андижон ёқдан тонг чоғи шамол турди.
Тарих бўлиб қоладир, тинглапсиз ушбу дамлар,
Олампапоҳ Умаршайх Мирзомиз
фарзанд кўрди!»
Тун бўйи Анжондан от сурган бедор —
Элчининг хабари Аркка етганмиш...
Қатта бозорларда такрор ва такрор,

Уқилди пирҳикмат Олий фармойиш.
 Чопарга инъомлар қилинди тортиқ,
 Олтин камар берди, устига зар тўн.
 Эҳтиромин бажо айлади ортиқ,
 Катта зиёфатга буғруқ берди сўнг.
 Қарнай ва ноғора оламини тутар,
 Шўх-хандон ўйинга тушар дарвишлар.
 Узоқ-узоқларга шу кунни етар:
 «Подшоҳ ўғил кўрмиш» деган миш-мишлар.
 Уч кеча, уч кундуз тўю тантана,
 Тарқатилди палов ва барра кабоб.
 Созандалар эса бўш келмас яна,
 Аҳси китобига қўшиллар бир боб.
 Умаршайх севинчдан кўзларида нам,
 Ширакайф лабларда ўрмалар кулгу...
 Базми қолдириб пинҳона шу дам,
 От сурди уч-тўртта барият'-ла у.
 Орта қолди Аҳси, орта қолди тахт,
 Сирдарёдан кечиб ўтдилар улар.
 «Фарзанд — ўғил кўрмиш, о, қанчалар бахт!»
 Подшоҳни учуриб борар шу ўйлар.
 Олдинда Умаршайх, «ғир кўк» елади,
 Хаёлида эса Қутлуғ Нигорой.
 Ўйларини ўйлар қувиб келарди,
 Қувончидан олам воқиф бўлгандай.
 Давлатнинг ишлари қолди бир ёнда,
 Шоҳнинг ташвишлари йўқ эмас албат.
 Юрағи севгани — жон Андижонда,
 Ўғилли ҳам бўлди Умаршайх ҳазрат.
 Орзиқиб, интизор кутган дам етди,
 Валиаҳд ҳам келди ёруғ дунёга.
 Давлат ташвишларин тамом унутди,
 Шукур, дер яратган тағри-таолога.
 Ўғил ота ўрнин босар, дейдилар,
 Бу бизга боболар асрий мақсади.
 Ўғил ёғий² йўлин тўсар, дейдилар.
 Бу ҳикматни менмас, донолар айтди.
 Ана яқин қолди жонажон шаҳар,
 Отдан тушиб, унга шоҳ қилур таъзим.
 Бир қафт тупроқ олиб кўзига суртар,

1) Барият — бек ва аъёнлар дегани.

2) Ёғий — ёв, душман дегани.

Атрофида турган барият ҳам жим.
 — Ассалом, туққан юрт, муқаддас днёр,
 Гуноҳидан кечгил ўғлингил, Ватан.
 Сенга асраб юрган битта гапим бор,
 Айтмасам ўзини кечиролмасман.
 Андижон қайда-ю Ахсикент қайда,
 Агар жаннат бўлса ўзингсан, юртим...
 Бу гаплардан айтгил не наф, не фойда,
 Тупроғингил такрор кўзимга суртгим.
 Не қилай, не чора қўлимдан келмас,
 Пойтахтин қайтадан кўчирмоқ сенга.
 Шоҳ бўлиш аслида эмаску ҳавас,
 Бир кун қайтармиз, ишонгил менга.
 Қўлларин кўксига қўйиб сипоҳлар,
 Тинглар, Умаршайхнинг кўзларида ёш.
 Огоҳ бўла қолсин бу сайроғлар,
 Огоҳ бўла қолсин шу замин, қуёш.
 Отга сакраб минди ва босди қамчин,
 Андижонга қараб боради подшоҳ.
 Шунда у биринчи Ватанинг кучин —
 Англади, барият ҳам бўлди огоҳ.
 Аркчи¹ дарвозасин катта очдилар,
 Болалар чонқилаб чиқдилар пешвоз.
 Умаршайх пойига гуллар сочдилар,
 Саф тортиб турарди навкару сарбоз.
 Отининг жилловсин тортди рикобдор²
 Кўлтннгга кирди савдор³ таъзимда.
 Қариндош болалар чулдираб такрор,
 Атрофинин ўраб олди бир зумда.
 Олтин пул улашиб ҳар биттасига,
 Умаршайх ичкари томон шошарди.
 Маст бўлиб гўдакининг «инга»сасига,
 Остонадан уйга қадам ташларди.
 Қутлуғ Нигорбегим парда ортида,
 Ёшида чақалоқ йиғлар тўхтамас.
 У турмоқ бўларкан, шоҳ гап қотди-да,
 Деди: — Ором олинг, бегим, илтимос!

1) Аркчи — Андижон шаҳридаги Умаршайх аркчи. Уша аркчи
 ўрнида ҳозир бир кўча бўлиб, уш андижонликлар Аркчи
 деб юртадилар.

2) Ёғий — ёв, душман дегани.

3) Савдор — хос хизматчи дегани.

— Қаранг, йинглаётир ўғлингиз, шоҳим,
 Ассалом, дадажон, деганимасми?!
 Гуноҳимдан ўтнинг, мен турулмадим,
 Қўйиб ҳам берасиз ўзингиз немни.
 Гўдакни қўлига оларкан ота,
 Юзларни юзига босади суюб.
 «Бобур сифат' полвои йингит» дер аста,
 Уймоқчи ҳам бўлар тўйиб ва тўйиб.
 «Бобур, бобур сифат» бу лақаб, бу ном,
 Бир умр гўдакка муҳрланганди.
 Кейин, Заҳриддин деб атасалар ҳам,
 Бобур, Бобур Мирзо бўлиб қолганди.
 Эсон Давлат бегим² бўлур парвона,
 Набирасини қўлга олиб эркалар.
 Нингорбегимга шоҳ тикилар яна,
 Ва дейдир: — Маликам биздан не тилар?
 — Тилагимиз битта: соғ ва бахтиёр,
 Давлатингиз бундан бўлсин зиёда,
 Яна Сизга шунини тилаймиз ошкор,
 Бахтимизга омон бўлсинг дунёда.
 — Офарини маликам, қуллуқ, ташаккур,
 Аввало эл-улус, тинч бўлсин олам.
 Ҳеч битта хонаини тарк этмасин нур,
 Қиприқларга эса илнимасини нам...
 Гўзал Андижонда бошланади тўй,
 Улоқ берадилар Отчопар³ ёқда.
 Дош қозон осилиб сўйинлар от, қўй,
 Байрам қилар бугун шаҳар, қишлоқда.
 Хутбага ҳам қўшиб ўқилди номи,
 «Якка валиаҳд!» деб берилди фармон.
 Заҳриддин отлиқ Бобур Мирзони,
 Қутлаб дуо қилди бутун Андижон.
 Бир ёнда Умаршайх Мирзо парвона,
 Эркалаб суймоқчи бўлар ўғлини.
 Бир ёнда термулар Бобурга она,
 Тарих муҳрламинш ана шу кунини.

- 1) Бобур сифат — шерга ўхшаш дегани.
- 2) Эсон Давлат бегим — Бобурнинг бувиши.
- 3) Отчопар — Андижон адиринининг шарқий қисми шундай деб аталади. Ҳозир ҳам бу ерда қиш ойларида улоқ чопилади.

* * *

Елкада юз йиллар, ўтар асрлар,
Эртакка айланур ўтмишларимиз.
Ахси каби қанча арку қасрлар —
Кулар, сўнг, излаймиз изларини биз...
Ҳаёт ўзи шундай қурилган асти,
Биз унга боқамиз донм четидан.
Тирикда қадрига етмаймиз, рости,
Ва йиғлаб юрамиз унинг ортидан.
Йўқ-йўқ, бобом ҳаққи, жонажон шаҳрим,
Авлодлар ёдини унутмоқ мушкул.
Қанча узоқ бўлса юлдуз, биллигим,
Шунчалар чарақлаб кўринадир ул.
Мен шунин билмади, бир кунин келиб,
Бизлардан раижиғай янги бир авлод.
Лоқайдликда айблаб, кўнгиллар тўлиб —
Ўзгаларини ҳатто эта олмас шод.
Гоҳ у деб, гоҳ бу деб ўз боболарини,
Қадрига етмаган тентаклар, дерлар.
Оталар ҳақида ошкора ва чин
Ҳеч бўлмаса сўзланг эртаклар, дерлар.
Шунда биз Бобурдан сўйлаб афсона,
Ахси, Андижондан юритамиз баҳс.
Ҳозирча кўп нуқта қўйиб дostonга,
Қиссани шу ерда бас қилайини, бас.

II

Тахтада ўлтирадир Андижон ҳоқими,
Болалиги қолмиш ортда саробдай.
Қўнлар орзу қилган салтанат шуми?
Иғволар қиличини қайраб турар шай.
Одамлар риёкор, одамлар ёмон,
Ўргимчак янгида ил тўқий бошлар.
Қуръонини ўпару сўйлайди ёлғон,
Маккорона кулар, сўнг кўзини ёшлар.
Дўст киму душман ким ҳеч билиб бўлмас,
Оёғини остига тўкадир тариқ.
Қариндошлар ахир бегона эмас,
Дунёнинг ишлари шундоқ, во, дарнғ!
Фарзандлар отага қилур хиёнат,
Акалар укага чоҳ қазур, ажаб.
Фисқу фужурлардан тўйганмиз ҳайҳот,

Майдон, кўчаларда минг хил

«миш-миш» — гап

Кимга ишонмоқни, суянмоқни ҳам
Билмас ёш бошида олам ташвиши.
«Ёғий босиб келар!» — гам устига гам,
Наҳот ўн иккида бошлапса қиши.
Аъёнлар гимирлаб қолдилар бироз,
Кўрсатмоқни бўлиб садоқатини.
Юзингга мақтаган душманлиги рост,
Унутма номарднинг қасамёдини.
Арк ичи. Муҳташам кўк гумбаз, сарой,
Тўпланур хилма-хил кийинган беклар.
Наздимда уларни шу вақт ҳойнаҳой —
Ваҳима аралаш ўртар ҳадиклар.
«Има дер ёш ҳоким, балким этур рад,
Балким қувиб солар ҳаммамизни тенг!» —
Бутун мамлакатда тарқалмиш бу «дард» —
«Балким очиб берар дарвозани кенг!»
Ёш ҳоким ўлтирар тахтда сервиқор,
Таъзимда кираркан бир-бир аъёнлар.
Барчаси дилида гина, гаши бор,
(Уларнинг ярми дўст, ярми душманлар).
Қўлларни кўксига қатор саф тортиб,
Зар тўн, олтин камар, қўлларда тасбеҳ —
Турар гап бошлашга ожиз — тап тортиб,
Ташқарида кабоб ёнур, куйр снх...
Бобур катталардек дер «айтнинг, беклар,
Ёғий эшик қоқар не маслаҳат бор?..»
Ҳамма жим, сукутда, қоши кериклар,
Бошин эгиб турар гунг, итоаткор...
Ташқарида ҳозир Бобур шгоҳи,
Булутли осмонда бир тўда каптар.
Чарх урар, қашотин гоҳ ёзиб, гоҳи —
Йнгар, варақлаган гўё оқ дафтар.
Шу вақт ҳў шотутдан чумчуқ боласи,
Уясидаи настга думалаб тушди.
Оромини олди она поласи
Бобурининг ўйларни у томон кўчди.
Тарк этди хонани. Аъёнлар қолди,
Ҳамма ёқа тутиб боқар ҳайратда.
Даврага ҳайратлар бир ғулув солди,
Улар ёш ҳокимни кўрар дарахтда.
Она чумчуқ «дод!» деб парвоз этарди,

Бобур яланг оёқ чиқар юқори.
 Чумчуқ уясида илон ётарди,
 «Одам иси» келиб чекинди нари.
 Илонни бўйшидан гижимлаб маҳкам,
 Ерга улоқтирди, зарб билан отди.
 Шотутдан сакради Бобур ўзи ҳам,
 Қўрқувданми рагги оқариб кетди.
 Чумчуқ боласини сақлаб қолди у,
 Эртактаги каби илонни «янгиди».
 (Ўқувчи кечирсини, қадим одат шу,
 Бобур ханжар ила бошига санчди).
 Даврада ўлтирган бирорта одам,
 Нималар кечганини билмади ҳаргиз.
 Айтмоқчи эмасди буни ҳоким ҳам,
 Бироқ, ҳар хил ўйлар солар илон из...
 Аёнлар ичинда бошланди шов-шув,
 Бобурнинг ўзига айтолмас ҳеч ким.
 «Ахир бу ёш бола, қўн ёш экан-ку
 Не кечганини ўзи айтадир, балким!»
 Борлиқ жим, давра жим, жимлик ҳукмрон,
 Ҳар ким ўз ўйинла яшайди шу чоқ.
 Ўртада ивирсир шубҳа ва гумон,
 Бобурнинг кўксинда тишиқлик, бироқ —
 Бир-бир боқиб чиқди бекаларга Бобур,
 Шошмай гап бошлади охири шўҳоят:
 — Биздан ўтган бўлса этурсиз маъзур,
 Бирор ёмонликни этмадик ният.
 Жаноблар, шубҳага бормаингиз асло,
 Ёшлигингиз ўйланг ҳаммаингиз такрор.
 Гапларимда йўқдир бошқа бир маъно,
 Жуда қийин экан бўлмоқлик тождор.
 Менинг ёшимда Сиз қандай бўлгансиз,
 Егочдан от ясаб чопгансиз албат.
 Чумчуқ ўйнагансиз, ит ўйнагансиз,
 У кунларни эсга олдингиз фақат.
 Мен-чи, болаликни билмадим асло.
 Катта бўлиб қолдим ўн икки ёшда.
 Кетма-кет ёгилди ғам, ҳасрат, бало,
 Яна не гурбатлар бордир бу бошда?!
 Болалардай шўх, шод ўйнагим келар,
 «Кўз боғлаш», «Оқ терак» ва «Ўгри тутди».¹

1) Ўйинларнинг номлари.

Ўзгалардай қўшиқ куйлагим келар,
Афсуски, болалик бир тушдай ўтди.
Болалигим тутса ахир не қилай,
Раҳмим келди чумчуқ болачасига.
Илон борлигини мен қайдан билай,
Чидолмадим унинг нола-сасига...
Шубҳалар тумандай тарқадн, кетди,
Тасанно дейишди Бобур ақлига.
Беклар қойил қолди, барини унутди,
Яна бир ишонди халқнинг нақлига:
«Бола — болалигин қилиши керак,
У қариб қолмасин гўдак ёшида».
Агар Сизда бўлса заррача юрак,
Қош чимириб турманг шўрлик қошида.
Яхшироқ ўйлангиз, жаноб аъёнлар,
Ота юртин ташлаб кетмоқлик абас.
Ларзада Мавкаб-у' бойлар, боёнлар,
Салтанат ларзада, гаплар энди бас!
Бобур дер — Ёғнийнинг қўллари баланд,
Ё таслим бўламиз, ё чекинамиз.
Ғаним сирларини билсак-да гарчанд,
Жаноблар, жуда ҳам озчиликмиз биз.
Тақдирда бор экан иложимиз йўқ,
Яратганининг ўзи биладир яна.
Биз учун ой ботди, лекин кўнгил тўқ,
Жонажон Андижон бугун ғамхона.
Улус дер: — Биз таслим бўлмасмиз, аммо
Жанг қилурмиз сўнгги қонлар қолгунча.
Андижонликларга ярашмас асло,
Ўлганимиз яхши таслим бўлгунча.
Бироқ, қон тўкмоқдан ҳожат йўқ, ҳожат,
Ёғний кучлик, буни тан олмоқ керак.
Ташгри ўзи берсин сабр ва нажот,
Ахир бизларда йўқ мадад ва тирак!
Сўнг Бобур кўзига келди ҳалқа ёш,
Тахтдан тушиб аста кирар ичкари.
Беклар ва аъёнлар ҳайҳот эгиб бош,
Хонаш тарк этиб чиқарлар барн.
Бобурнинг бошига тушган ғам, алам,
Чумчуқ ҳангомасин келтирар ёдга.
Гарчи илон янчиб ўлдирилса ҳам,
Бу қисса авлоддан ўтмиш авлодга.

1) Мавкаб — подшоҳ ва унинг барча яқинлари, аъёнлар.

Ҳеч кимсага кўрсатмасдан кўзларин ёшлаб,
 Йиғлаб олди, сўнг сафарга отланди Бобур.
 Ота юрти, она юрти Анжонни ташлаб,
 Хайрлашди ҳамма билан қўл олиб бир-бир.
 Катта йўлга — Уш йўлига чиққанда улар,
 Қош қорайган — номоз аср вақти бўлганди.
 Ваҳимлардан ҳомиладор эзгу туйғулар,
 Андижонда шу лаҳзалар етим қолганди.
 От сурдилар баландликка — Боғишамолга,
 Номоз ўқир чодир тикиб йигитлар шу он.
 Бобур чапга салом берди. Ҳайрон бу ҳолга...
 Жойномозни йиғиб деди:—Қаранг, Андижон—
 Бу ерлардан кўринаркан, боқинг, йигитлар,
 Қуюқ туман ичра қолмиш гўзал Андижон.
 Номозин ҳам қўйинг, қаранг, қора булутлар,
 Ёраб, қандай бардош қилгум бунга, дўст, ёрон!
 Ҳеч кўрмагил ва билмагил недир завол,
 Боғишамол, Боғишамол, Боғишамол!
 Ортда қолди яна гўзал Андижон,
 Яна Ватанидан қувилди Бобур.
 От жилонин тортди, ошаркан доvon,
 Юрак тўла армон, юрак тўла сир...
 Жойномозни йиғштириб кўзда ёш билан
 Суқланиб боқади она днёрга.
 Вужудин ёндирган ўт оташ билан,
 Суқланиб боқади яна днёрга:
 Сўнгги бор суйиб олайин,
 Сўнгги бор тўйиб олайин,
 Жамолиннга, камолиннга, Андижон.
 Мен бардош қиллолмайман —
 Заволиннга Андижон!
 Кўз ёшларин артди,
 Аламин ордн;
 — Насиб этса юртга қайтмоқлик агар,
 О, тушроғи зар.
 Сени қучиб, сени ўпиб,
 Суртардим кўзга.
 Сенга фақат бахт тилашдан
 Ният йўқ ўзга.
 Насиб этса шу доvonга қурай бир сарой,
 Андижоним бўйи бастн кўринар бу жой —

Бир оромгоҳ бўлиб қолсин,
Ва гулларга тўлиб қолсин,
Оқшомлари ўзим ҳар кеч
Кўзларимни узмай ҳеч —
Анджоним сенга минг бор
Боқар эдим бахтиёр.
Нетай, афсус, ўзим билан
Кетар бўлди оҳу зор...
Алвидо, эй она тупроқ,
Алвидо, майин еллар,
Мени кутар билмам шу чоқ,
Не-не ғурбат, не эллар.
Ҳеч кўрмагил ва билмагил недир завол,
Боғишамол, Боғишамол, Боғишамол!

* * *

Узаинга қўйди оёқ
Ва туриб қолди Бобур.
Отга минди яна эвоҳ,
Деди ортга боқиб бир:
— Сўингни бор суйиб олайини,
Сўингни бор тўйиб қолайини,
Жамолнингга, камолнингга, Анджон,
Мен бардош қилолмаймаман
Заволнингга, Анджон!
Отга қамчин босди шунда
Ҳайҳот, қайнаб тошди у.
Юрагини ташлаб буида,
Ўзи довон ошди у...
Ҳеч кўрмагил ва билмагил недир завол,
Боғишамол, Боғишамол, Боғишамол!

* * *

Ўтди роса беш аср,
Тарих учун ҳеч гаимас.
Ўтмишини қўй, бугунлардан
Гап қил, дединг, дединг бас!
Майли тингла, айтиб берай,
Бу ҳеч эмас афсона.
Бобом Бобур қўниб ўтган
Довондамиз биз яна...
Бугун бунда эртақлардай бир жаннат
Замондошим этмиш бунёд...

Балки бунга сабабчидир бир фақат
Бобур деган улуг зот.
Мен билман, шу тепалик,
Шу куши зор
Кутди қапча асрлар...
Бизлар келдик ва нақшндор —
Қурдик сарой-қасрлар.
Раҳмат сенга замондошим
Довон кўрсатур жамол.
Осмонгача етар бошим,
Яшарар Боғишамол.
Соя-салқин чаман, боғ-роғ —
Пойимдадир мажнунтол.
Пойимдадир бу оромгоҳ —
Ям-яшил Боғишамол!
Пойимдадир бу кун доvon,
Пойимдадир тоғлар ҳам.
Бундан неки жон Андижон,
Кўринар жами олам.
Ҳеч кўрмагил ва билмагил педир завол,
Боғишамол, Боғишамол, Боғишамол!
Ишқинг меникидир,
Сеникидир донм шу жону, шу тан,
Меҳрим сеникидир, гўзал Андижон.
Меникидир гулга бурканган даврон,
Боғишамол деган эртақдай Ватан.
Мен шундан боқаман бутун жаҳонга,
Мен шундан тоғанман илҳом, истиқбол.
Сигинмоққа шайман жоп Андижонга,
Энди менга навбат, тингла, қулоқ сол:
Ҳеч кўрмагил ва билмагил недир завол,
Боғишамол, Боғишамол, Боғишамол!

IV

Не-не ғурбатларни кўрмади Бобур,
Ватан деворининг атрофларида.
«Қошки қадамларим етса сенга бир
Қолмасам ўзга юрт тарафларида!»
Қанча аср ўтди бобом изидан,
Афгон билан Ҳиндни одимлаб чиқдим,
Суринг, тўлқин деган денгиз қизидан,
Юрак дардларимни билмади ҳеч ким...

Ой қўнганда Тожмаҳалнинг оқ гумбазига
 Миноралар юлдузларга кўмилар эди.
 Оро бериб хибоблар тунда ўзига,
 Борлиқ шуида мармар нурга чўмилар эди.
 Мен ҳам гўё нур қўйнида қулоч отардим,
 Хаёлларим тутқич бермас, кўчар ўтмишга.
 Мен Бобурга авлодлигим билмасди ҳеч ким,
 Ухшар эди шу лаҳзалар гўё бир тушга.
 Оқ от миниб кўз ўнгимдан ўтадир бобом,
 Сипа Ватан ҳижрониди юзлари сўлғин.
 Ҳумоюн ҳам, Акбаршоҳ ҳам, Шоҳижаҳон ҳам,
 Тожмаҳалнинг айвониди гамгин олар тил.
 Кезар эдим Ганг бўйида ҳафта ўтмасдан,
 Соғинганман болаларим ўғлим, қизимни.
 Сафаримнинг муддатлари ҳали битмасдан,
 Тополмасман мен қўярга бир дам ўзимни.
 Саройларга зеб бердилар, арklar қурдилар,
 Бир хотира қолдирай деб ўзга Ватанда.
 Бир кун келиб меннинг узоқ авлодларим ҳам
 Ёдларига олсалар бас, тақдир эканда —
 Ватан қилдик, Ватан қурдик, дедилар улар,
 Аммо, вафо қилмадилар сарой, қасрлар.
 Қовоғини уйиб турган минорлар қулар,
 Жароҳатли давронлардан сўзлар асрлар.
 Бу дунёнинг саргузашти о, бунчалар кўп
 Ҳаммасини ёзмоқ учун бир умр етмас.
 Ўзга юртда ўйлар мени толиқтирар хўп,
 Кўрганларим, билганларим ёза олсам бас!
 Ҳиндистоннинг дополари, допишмаидлари,
 Айб этмангиз зарра Сизни ранжитган эсам.
 Уз юртининг иқтидорли кришанлари,
 Ҳайрон бўлманг, мен Бобурнинг авлоди, десам.
 Агар Ҳиндга келмасайдим ва кўрмасайдим,
 Балки дoston ёзилмасди, чекмасдим фиғон.
 Келибманки, энди асло кетолмасман жим,
 Сўнги сўзим: Яхши қолгин бобо Ҳиндистон!
 Хаёлларим яна кўчар ўтмишга ҳайҳот,
 Гоҳ Афғонда Бобур билан чекаман фиғон.
 Охири йўқ карвонларнинг йўли бу наҳот —
 Мунгли наво заминиди инграр Ҳиндистон.

1 Агра. 1 Салтанатда Заҳириддин Бобур,
 Ватанининг ҳажрида ўй сураб эди.
 — Сизни йўқлаётир, ҳазрат, мусофир,
 Қирсинми ва ёки нима дейин, ман?!
 У дарвиш, мусофир, бу юртдан эмас,
 Соқоллари ўсиқ, чеҳраси сўлғин.
 Уни киритмаслик бўладир абас,
 Навбат кутар пирим, ҳафтадир бугун.
 Сизга Ватандошга ўхшар у одам...
 — Наҳот Андижондан, чорлангиз дарҳол!
 Деди Бобур, кўнгли ёришди шу дам,
 Шоҳнинг саройига кириб келар чол.
 Шоҳ тахтада ўлтирар, гумбазларда пур,
 Аҳбоблар саф тортиб туришадир жим.
 — Ҳазратим, танрига миш марта шукур,
 Сизни кўрмоқ эдим, ниятга етдим...
 Бобур тахтдан тушиб, бағрига босди,
 Ҳатто кўзларида пайдо бўлди ёш:
 — Ватаи ҳижронини сўрмангиз асти,
 Нетай гурбатларга яралмиш бу бош.
 Ваташим омонми, сўйлангиз бир-бир,
 Она тилимизни, оҳ, соғинганман.
 Чолининг юз, кўзидан ўнадир Бобур,
 Дейдир: тушларимга кирадир Ватаи!
 — Қовун олиб келдим, Сизга, деб ҳазрат!
 — Қовун, жуда яхши, — пичирлар лаби, —
 Андижон қовуни, Ватандош раҳмат! —
 Бобур йўраб кетди ёш бола каби.
 Шоҳ қовунини карчлаб, тарқатди уни...
 Таъми қолди сарой аҳли тилида.
 Мана беш асрки, Андижон қовуни
 Номин билан машҳур ҳинднинг элида.
 Ҳиндистон қовуни тарихи узоқ,
 Қовун экиладир ўшандан буёқ. 1

1) Агра — Бобур давридаги Ҳиндистон пойтахти.

Бобур эслаб кетди болалигини,
 Яна хаёллари кезар дарбадар.
 Жамнанинги¹ еллари эркалар уни,
 Юрт ишқи қалбини доим қиймалар.
 Кўзларига ҳозир кўринмас эди,
 Тожу тахт, Агранинг ҳусни — жамоли.
 — Ҳумоюн Мирзони чорлангиз! — деди
 Бетоб шоҳ Бобурнинг бордир саволи,
 Балки гапи бордир, — тинглангиз болам,
 Уксин нималигин дунёда ҳеч ким —
 Менчалик билганмас ва билмасин ҳам...
 Бир пафасга Бобур тишиб қолди жим.
 Сўнг майини овозда сўзлай кетди у,
 Кўзда ёш ялтираб бўзлай кетди у:
 — Ватан ишқин йироқда туйган Бобурман,
 Андижон ҳажрида куйган Бобурман.
 Мен қайда бўлмайин қалбим андадир,
 Она юрт хаёлим доим сандадир.
 «Жошимдан ўзга ёри вафодор топмадим,
 Қўнглимдан ўзга маҳрамин асрор топмадим!»
 Гарчи шоҳ эдим мен, ҳасратим қат-қат,
 Юракда пола-ю бошда тож фақат.
 Не-не ўлкаларда кезмадим сарсон,
 Филдан ҳам бардошли бўларкан инсон.
 Мени шоҳ дейдилар, асли гадоман,
 Она юрт васфида қулман, адоман.
 Ой чиқса боқаман юртим сўроқлаб,
 Юлдузлардан сени юрдим сўроқлаб.
 Елларга оқшомлар бераман савол,
 Савол бераману бўламан беҳол:
 Ватаним омонми, улус омонми,
 Ё мендек уларнинг ранги сомонми?
 Болалигим қолган кўчалар қалай,
 Юлдузларга тўла кечалар қалай?
 Мени сўрамасми гулзорлар, боғлар,
 Мени сўрамасми яқин-йироғлар?
 Мени сўрамасми бузруквор замни,
 Ҳар помоз сўнгида дегайман: омин —
 Андижон ҳеч қачон кўрмагил гурбат,
 Ёлборгим: елларжон, элтингиз салом,

1) Жамна — Аградан ўтувчи дарё.

Еллар бунда соқов, ой, юлдузлар ҳам,
Дилмиши ёритмас тонг, кундузлар ҳам.
Ёлборгим: елларжош элтигиз салом,
Бир умр сени деб ҳижронда тамом —
Адо бўлган Бобур куйиб-ёнар, денг,
Фаслларни санар, кунлар санар, денг
Афғонда чекканим етмасми, дардинг,
Мени телбалардек етмасми, дардинг.
Энг яхши тилаги донм сенда, денг,
У қайда юраги донм сенда, денг.
Қани энди еллар етказса буни,
Осмон бўлар эди бошим шул кунни.
«Ўз ерни ташлаб Ҳинд сори юзландим,
Ё раб петайин, не юз қаролиғ бўлди».
Ҳа, юз қаролиғ бўлди, қай бири айтий,
Ватангадо шоҳнинг қалб сирин айтий:
Агра кўчалари, Кашмир чамани,
Хуморим ёзолмас Бомбей ҳам мани.
Дехли ва Удайнур, Жайпур¹ йўллари,
Сарсонлик даштига мени йўллади.
Гангининг ишвалари, Жамна жилтваси,
Кўзимни тиндирди ҳамма-ҳаммаси.
«Шоҳ Бобурми, дерлар, шоир Бобурми,
Асли мусулмон-у гоҳо кофурми?!»
Бировлар у, деди ва бу, дедилар,
Бобурми, босқинчи ҳам шу, дедилар.
Асли кимлигимни билган кам бўлди,
Кўз ёшимдан тунлар болиш нам бўлди.
Шоҳ эдим, лек қалбда изтироб, ўкинч,
Ҳумоюн Мирзодан сўрайин ўтинч:
«Жисмида иситма кунда малҳам бўладир,
Кўздан ўчадир уйқу чу оқшом бўладир,
Ҳар иккиси ғамим бирла сабримдек,
Борган сари бу ортадир, у — кам бўладир!»
Кунлар ўтиб борар, бесамар кунлар,
Кунларнинг ортида йўқ эмас тунлар,
Ўғлим, ҳар банданинг бошида бор иш
Баҳор, ёз кун ўтди, яқин қолди қиш.
Тангри иродаси агар кўз юмсам,
Ўзингиз йўқотиб қўлмангиз ҳеч ҳам.

1) Ҳиндистон шаҳарларининг номлари.

Сиздан уч нарсани илтимос этгум,
Бажо этолсангиз, мақсадга етгум:
Бирин: «Бобурнома» етсун оёққа,
Кучириб йўллангиз Андижон ёққа.
Иккинчиси: боғланг дўстлик записини,
Умидим юртимдан яқин ўша кун.
Мени ардоқлашур, эслашур албат,
Юз йилдан кейинми, билмадим фақат.
Учинчисин тингланг: сўнги илтижо,
Бандалик бурчимни гар этсам бажо —
Жасадимни қўйинг жон Андижонга,
Шунинг ўзи болам етадир манга.
Оға-иниларга доим бош бўлинг,
Нифоққа чек қўйинг, оғир тош бўлинг.
Ёғийга бешафқат, дўстга садоқат,
Шулардир тилагим, ўтинчим фақат.
Улуснинг ғамидан ўзга ғам бўлмас,
Улусни ўйлаган асло кам бўлмас.

VI

Озон носасидан уйғонар шаҳар,
Ҳали тун пиқобин йиғмаган тамом.
Ҳали кўк юзида сочилгандай пар,
Булуллар ўйини этарди давом.
Кириб-чиқар эди ҳар хил одамлар,
Ҳамманинг юзида мотам руҳи бор.
Ҳатто эшитилмас эди қадамлар,
Еллар ҳатто тутқун ва итоаткор.
Бобур ажал билан олишар ҳозир,
Атрофида эса қариндошлар жам.
Масжид гумбазидан сирғанадир пур,
Булбул носасида аллақандай ғам.
Бир куй элитадир, у келар қайдан,
Жами полаларнинг носасими ё?
Борлиқ сел бўладир дотор ва найдап,
Наво ўз тилида қилур илтижо.
У сочларин ёзиб қучар заминни,
Жамна даҳшат солиб тошар қирғоқдан.
Тарих унутмасин ана шу кунни,
Қайғу овоз берар шу вақт ҳар ёқдан...
Тўлиб-тошиб оқиб келар одамлар,
Агра кўчалари қон қусади, қон,

Жуда оғирлашиб борар қадамлар,
Қора чонон кийимши бугун Ҳиндистон!..
Қўнғироқли карвон қадим йўлларда,
Хатарли йўлларда кетадир ҳамон.
Қанча жалалару селлар, дўлларда,
Қолмасин қоялар, қоя ҳар қачон.
Ой қўнганда Тоҷмаҳалнинг оқ гумбазига,
Мишоралар юлдузларга кўмилар эди.
Оро бериб хиёбонлар тунда ўзига,
Борлиқ шунда мрамор нурга чўмилар эди.
Мен ҳам гўё нур қўйнида қулоч отардим,
Ўхшар эди шу лаҳзалар гўё бир тушга.
Мен Бобурга авлодлигим билмасди ҳеч ким,
Қўнғироқли карвон яна кетар ўтмишга. ,

1985—1989 йиллар.

Заҳириддин МУҲИТДИНОВ
Маннон ҲАМИДОВ

«ЗАҲИРИДДИН МУҲАММАД БОБУР»

(V пардали драмадан парча)

I парда

II кўриниш

Тоғли Масчоҳ қишлоғи. Қамал азобларини оз бўлса-да унутиш учун бу қишлоққа тўхтаган Бобур қамалдан осон қутулиш сабабини билгач, қаттиқ изтиробга тушади, ғазабланади. Бобур учун тикилган ўтов ёнида Қутлуғ Ингорхоним, Қосимбек Қовчин, Қамбар Али, Хожа Қалон ва бошқалар маънос туришибди.

БОБУР

Мен ахир сизларга ишонган эрдим!?
Бирингиз улуғ зот, идрокли киши,
Бирингиз сўз бериб ўшанда мени,
Фармонни ёғийга элтаман, дея,
Улимга тик боқиб, кетган фидойи!
Бироқ қилмишингиз оқибатини,
Тилим сўзлай олмас, қай тил-ла сўзлай?
Наҳотки тилла-ю, жезу матоҳлар,
Ёғийга раво, деб қолдирилмасдан,
Қондош-жондошимни, гулдек опамни,
Ёғийнинг илкига топшириб, энди,
Беҳабар қолбимиз, дея ушбу дам,
Менга таскин бериб турибсизларми?!

ҚАМБАР АЛИ

Бир қошиқ қонимдап кечинг, ҳазратим,
Ўзимни оқлаш-чун сўз ҳам йўқ менда.
Бироқ билсинг, мирзом, шароит изми,
Ақлга сиғмаган чигалликларинг,
Шу қадар тезликда содир қилдик-ки,
Хушимиз йиғолмай ганшидик-қолдик,
Оқибат, юз берди шул кўнгиленсизлик.

БОБУР

Оқибат юз берди шул кўнгиленсизлик?!
Бу қадар сўзингиз енгил бўлмаса?!
Наҳот сезмасангиз содир бўлганин,
Энг аччиқ, даҳшатли фожиани сиз?!

ҚАМБАР АЛИ

Амирзодам ростин...

БОБУР

Бўлди, бас қилинги?
Қилган қилмиш-чун сабаб излагап,
Эс-хушли кимсани ёқтирмайман ҳеч.

ҚУТЛУФ НИГОРХОНИМ

Ўғлим,
Беҳуда куюнманг, ўртанманг, болам,
Ноўрни койинманг бекларингиз ҳам.
Уларнинг барчаси фидойи бўлиб,
Жон олиб, жон берди, бироқ тангримнинг,
Хоҳиш ишояти булар кучини,
Сиз-у мен истаган орзу-умидни,
Заррача назарга олмади, эссиз.
Шул сабаб ўртанманг, чунки опангиз
Қисмати тангримнинг буюрганидин.
Шунинг-чун куйинманг, ҳеч фойдаси йўқ!

БОБУР

Фойдаси йўқ дег?
Гулдек опамизнинг шўр қисматига,
Бефарқ қараб турсак бўлаверади?!
Негаки тақдирнинг иродаси шу!
Бизлар итоатгўй, осий бадамиз —
Қисматда не бўлса шунга кўпурмиз?
Ҳатто опамизни, тақдир дея,
Ёғийга қўш қўллаб бериб қўюрмиз!

ҚУТЛУҒ НИГОРХОНИМ

Ўғлим. Ўтишамен, мен қийнаманг,
Шусиз ҳам бу бағрим эзилб битди.
Хонзодабегимга сиз-ку оғасиз,
Мен унга онамен, туққан онамен!
Ушнинг ҳам, сизнинг ҳам онагизмен-ку!
Бироқ, мен нетайки қисмат экан шум,
Тақдир гирдобида чорасиз қолиб,
Бир кўзим гавҳарни асрайши дебоп,
Иккинчи кўзимнинг гавҳарин ўзим,
Мана шу нотавон қўлларим бирла,
Ситиб ташлаб келдим ёғий илкига!

БОБУР

Нима! Не деддингиз? Наҳотки шу рост?

ҚУТЛУҒ НИГОРХОНИМ

Ҳа, болам, шундай.
Аслида билсангиз ҳақиқат ҳам шу.

Қутлуғ Нигорхоним ўзини зўрға тутиб, ўтов томонга
ўтиб кетади. Зўрғага чуқур жимлик чўқади.

БОБУР

Демак, ўша кунги меннинг фармоним...

ҚАМБАР АЛИ

Фармонни ўша кун Хонзодабегим
Мендан олдилар-да, кейин бизларга...

БОБУР

Бўлди, бас! Сўзламанг, ҳаммаси равшан.
Эй, ситамкор замон, файзсиз даврон,
Мен учун яна не маломатнинг бор?!
«Бобур, нега бу даҳр сени зор айлар,
Сабримши кам, ғамим кўп бисёр айлар,
То даҳр дурур будур анинг расмиким,
Айириб кишини азизини хор айлар...»
Хор айлар, хор... Асло, йўқ, асло!
Ҳали белда камар, шамшир илкимда,
Эй, менинг бекларим, довиюракларим,
Билурмен черигим ёғиндин оздур.
Бироқ биласиз-ки, қондошларим бор.
Шуниги-чун улар-ла тезда бирикиб,
Бошимизга тушган бу маломатни,
Ювмоқ учун бизни жанг-чопуқ чорлар!
Шул сабаб, шул фурсат Тошкент кетамиз.
Хон тоғам бизларга мадакдор бўлур!

ҚОСИМБЕК ҚОВЧИН

(Босиқ)

Амирзодам, узр сўзлаш мен учун,
Ҳозир жуда оғир, лекин на илож,
Билурмен сиз ёшсиз, қонингиз қайноқ,
Бу каби тақдирининг сизга отилган,
Тошига тош отмоқ пайтингиз ҳозир.
Бироқ, бу оташлик бугун ё эрта,
Сизни қутқаролмас бу маломатдин.
Очиги, маломат дея ўйланган,
Уша маломатнинг ўзи йўқ асли.

БОБУР

Нималар деяпсиз, муҳтарам устоз?!

ҚОСИМБЕК ҚОВЧИН

Ҳа, мирзом, шундай.
Сиз рози бўлдингиз ёғин сулҳига,
Шул сабаб соғ-омон қолди бошимиз.

БОБУР

Бироқ сиз биласиз ёғийнинг ўша,
Ул жирканч сулҳига кўнмаганимни.

ҚОСИМБЕК ҚОВЧИН

Тўғри.

Бироқ она бегим сўзлаганидек,
Биз мажбур бўлгандик ҳамда онангиз
Тушуниб барчамиз мушкул ҳолимиз,
Ўзини фидоий этдилар, холос.

БОБУР

Буни такрорлашдн яна не фойда?

ҚОСИМБЕК ҚОВЧИН

Такрорлаш истагим эмасди асло,
Бироқ тинглаб сизни ўтли сўзингиз,
Гапирдим ва лекин мақсадим бошқа.
Сиз ҳозир Тошкентга йўл олсангиз-у,
Тоғангиз Маҳмудхон ила бирлашиб,
Шайбоний устига черик тортсангиз!?
Яна ютқазиншлик жуда ҳам аниқ.
Негаки сиз ҳозир ҳаяжондасиз,
Шайбоний хотиржам, шиятга етган.
Буниен ҳам майли, лекин тоғангиз,
Жанг учун ё тайёр, ё тайёр эмас.
Балки у бу жангни хоҳламас,
Агар хоҳлаганда сизни шунчалик,
Мушкул ҳолингизни эшитган чоғда,
Кўмакка келмоғи мумкин эди-ку!
Шунинг-чун ҳориган содиқ беклару,
Сипоҳлар бирла сиз нафасни ростлаб,
Куч йиғиб элатдин, ундан сўнг майли,
Жангу жадал дебон юрсангиз бўлур.

БОБУР

Мен сизни танимай қолдим шул фурсат,
Наҳотки бу сизсиз, муҳтарам устоз?!

ҚОСИМБЕК ҚОВЧИН

Ҳа амрзодам,
Бу — менман, сиз билган устозн содиқ!
Раҳматли Умаршаїх даъвати билан,
Гўдаклингигиздин беката бўлиб,
Ҳар қачон сиз бирла ёнма-ён юрган,
Ушал Қосимбекман, осий Қосимбек!?

БОБУР

Бўлмаса сўзлангиз ниятингизни.

ҚОСИМБЕК ҚОВЧИН

Ниятим, сиз ҳозир Тошкент демасдин,
Нафасингиз ростлаб, куч йиғинг холос.

БОБУР

Йўқ! Асло! Мумкинмас, қайтмаймен аҳддин,
Мен учун ушбу кун йўл битта холос
У ҳам бўлса фақат Тошкент кўмагин,
Сўнг ёғий устига черик тортмоқлик.

ҚОСИМБЕК ҚОВЧИН

Демак, мен билдим-ки, шу кундин бошлаб,
Бекаталикдин ҳам қарнбмен, афсус...

БОБУР

Тушунмадим, устоз, Не учун энди!?

ҚОСИМБЕК ҚОВЧИН

Демак, Тошкент сарн кетмоқлик аниқ?

БОБУР

Яна сўрамоқдин мақсад не эрур?!

ҚОСИМБЕК ҚОВЧИН

Унда Мирзом мени афу этингиз,
Нечоглик мен учун қийин бўлса ҳам.
Бу сафар сафардин, қоламен, билинг,
Сабаби тўфонли юришдин чарчаб,
Кўнглим нстаётир осойишталик.
Бу ерда бирон бир гина-қудурат,
Ёхуд адоватнинг шарпаси ҳам йўқ.
Қаерда бўлмайин, барибир сизни,
Дуоин жонингиз тилаб оллоҳдин,
Умримни қолганин бирон гўшада,
Тоат-ибодат-ла ўтказмоқчимен.

БОБУР

Мени ташлаб кетмоқ ниятидасиз?

ҚОСИМБЕК ҚОВЧИН

На илож тақдирнинг буюргани шул,
Сиз Тошкент кетсангиз, мен Ҳисор сарни,
Бош олиб кетсаму қолган умримни,
Ушал томонларда ҳоли ўтказсам.

БОБУР

Шундай денг? Бу қарор қатъийми жуда?

ҚОСИМБЕК ҚОВЧИН

Сиз-ла биз ҳар қачон битта сўзлаймиз.

БОБУР

Демак, кўнглингизни хоҳини шулдир?
«Кўнгли тилаган муродига етса киши,
Ё барча муродларни тарк этса киши,
Бу икки иш муяссар ўлмаса оламда,
Бошин олиб ҳар сориға кетса киши».
Сиздин ажралмоқлик қанчалар оғир,
Лекин на иложки, бу кун иккимиз,
Фикримиз икки хил, мақсадимиз ҳам.

ҚАМБАР АЛИ

Мирзом...

Мен-ку истамаймен сафдин кетмоқни,
Бироқ онам қолган Андижонимда,
Ижозат берсангиз сиз Тошкент сарн,
Етиб боргунча мен бир илож топиб,
Андижонга шиҳон борайин девдим.
Негаки, волидам ҳолидин бир бор,
Хабар олиб қайтсам, кўнглим тинчийдур.

БОБУР

Яна ким хоҳишини сўзлайди, айтнинг?
(Синоҳлар орасидан Хожа Калон чиқади)

ХОЖА КАЛОН

Амирзодам, узр, сўзларим кескин,
Биз сиз-ла тапгришинг инояти-ла,
Раҳматли отангиз шунқор бўлган чоғ,
Бир умр бирликда бўлурмиз, дея,
Қаттиқ аҳд қилгандик, ўшал аҳдимиз,
Тандаги қон бирла йўғрилган беҳад.
Шул сабаб кимсадин хоҳиш сўрамай,
Сиз чорланг бизларин ё йўл, ё жангга!
Тўғри, балки бордир баъзи кимсалар,
Сиз билан бўлмоқни балки истамас,
Бу каби одамлар бир куни Мирзом,
Бари бир йўл топиб қочиши аниқ.
Ахир, айтганлар-ку машойихлар ҳам.
Бўйиндин боғланган овга ярамас.

ҚОСИМБЕК ҚОВЧИН

Сиз ҳали ёшсиз Хожа Калонбек,
Шу қайноқ ёшингиз сизга билдирмас,
Боғланган нима-ю, боғланмаган не?!

ХОЖА КАЛОН

Муҳтарам бек, бизни маъзур тутингиз,
Сизни кўзлаб асли сўзлаганим йўқ,

Лекин Мирзомдаги аламли ёниш,
Бизларга таъсирин кўрсатмайдн-му?
Ёғийдин бир тутқун эвази учун,
Омон қолганимиз бизга ҳам уят!

БОБУР

Бўлди, бас!
Гап тамом. Мен учун йўл фақат битта.
Бу йўлдин қайтмоқлик ўзи гумроҳлик.

(Қосимбекка)

Лекин муҳтарам бек, барибир яна,
Уйлаб иш тутсангиз ёмон бўлмасди.

(Қосимбек жим)

Демак, мен билдимки, аҳдингиз қатъий,
Майли, мен розимен, бироқ минг афсус,
Сиз донм мен учун улуг йўлбошчи,
Маслаҳатгўй, яқин кишим эдингиз,
На илож мен сизни йўлдин қайтармам.
Тапгри паноҳида асрасин сизни.

Қосимбек билан хайрлашадилар. Қосимбек бир-икки ки-
шини билан чиқиб кетади. Бобур унинг ортидан ўйчан қараб
қолади. Сўнг Қамбар Али томонга қарайди.

БОБУР

Қамбар Али иним, Сиз Андижонга,
Фақат бир мақсад-ла бормайсиз, билдинг.
Биринчи мақсадни ўрнилаб бўлагач,
Иккинчи мақсадни биров сезмасдин,
Бажариб Тошкентга тезда йўл олинг.
Иккинчи мақсадни, Андижон ҳозир,
Не тўфон ичида ўртанмоқдадир?!
Шунн биласиз-у, ортга қайтасиз,
Мен сизни кутамен Тошкентда илҳақ.

ҶАМБАР АЛИ

Бош устига, амирзодам,
Олий фармониниғиз бажаргум шакенз..

(чиқиб кетади)

БОБУР

Муҳтарам Хожа Қалон бугундин бошлаб,
Қўрчи боши этиб сизни сайладим.
Муҳаммад Қўкалдош сизни бугундин,
Ўзимнинг хос кишим дея билурмен.
Қолганларни эса ўзимнинг асл,
Явворларим! дея айтаман бугун.
Энди тайёрлансин, сафарга барча,
Тошкентга жўнаймиз ўтказмай фурсат.

(Шу пайт Қутлуғ Нигорхонининг хос канизаги Бекча
ҳалфа чиқади).

БЕКЧА ҲАЛФА

Мирзо Бобур ҳозир она бегимни,
Тўсатдан аҳволи ёмон бўб қолди.
Табиб! Табиб керак она бегимга!

БОБУР

А? Ҳой, ким бор?!
Табибни чорлангиз тезда ўтовга!

(Бобур шошиб онаси турган ўтовга кириб кетади. Ҳамма
ўша томонга қараб қолади).

(Парда).

М У Н Д А Р И Ж А

Машариф Юсупов Буюк Бобурга эҳтиром	3
Тулан Низом Бобур туғилган кун, Бобур ғазалига мухаммас Бобур таваллоси	7
Қамчибек Кенжа Бобур ҳақида уч шеър	10
Холдоржон Қуронбоев Бобур нидоси	13
Фозил Эмин Уйғондим, Юртим	15
Исмоил Тулак Соғинч	18
Фарид Усмон Соғинч, Бобур ғазалларига мухаммаслар	23
Усмонжон Шукуров Хумоюн Мирзо, Она ва олмос ҳақида ривоят, Бобурнинг туғилган жойи, Бобур ғазалларига мухаммаслар	26
Одил Абдурахмон Бобур Мирзо, Руҳларимни қўзғаманг	31
Замира Рўзиева Бобурнинг Андижондан чиқиши	32
Қобил Мирзо «Топмадим» ғазалига мухаммас	33
Наргиза Алихонова Бобур нидоси	34
Олимжон Холдор Карвон қўнғироғи (Достон)	35
З. Муҳитдинов, М. Ҳамидов Заҳрирддин Муҳаммад Бобур	52

Теришга 1993 йил 19 майда берилди. 1993 йил 30 июлда босишга рухсат этилди. Ұлчами 84x108 1/32. Газета қоғозига «Литературная» гарнитурасидаги ҳарфларда юқори босма усулида 10000 нусхада чоп этилди. Ҳақми 4 шартли босма тобоқ. Буюртма № 1862. Ҳелишилган нархда сотилади.

«Андижон» нашриёти босмахонаси, 710000. Андижон шаҳри, Навоий шоҳкўчаси, 71.